

A KUN PÜSPÖKSÉGTŐL A FIRENZEI UNIÓIG, AVAGY A DOMONKOS MISSZIÓ VÁLTOZÓ KERETEI

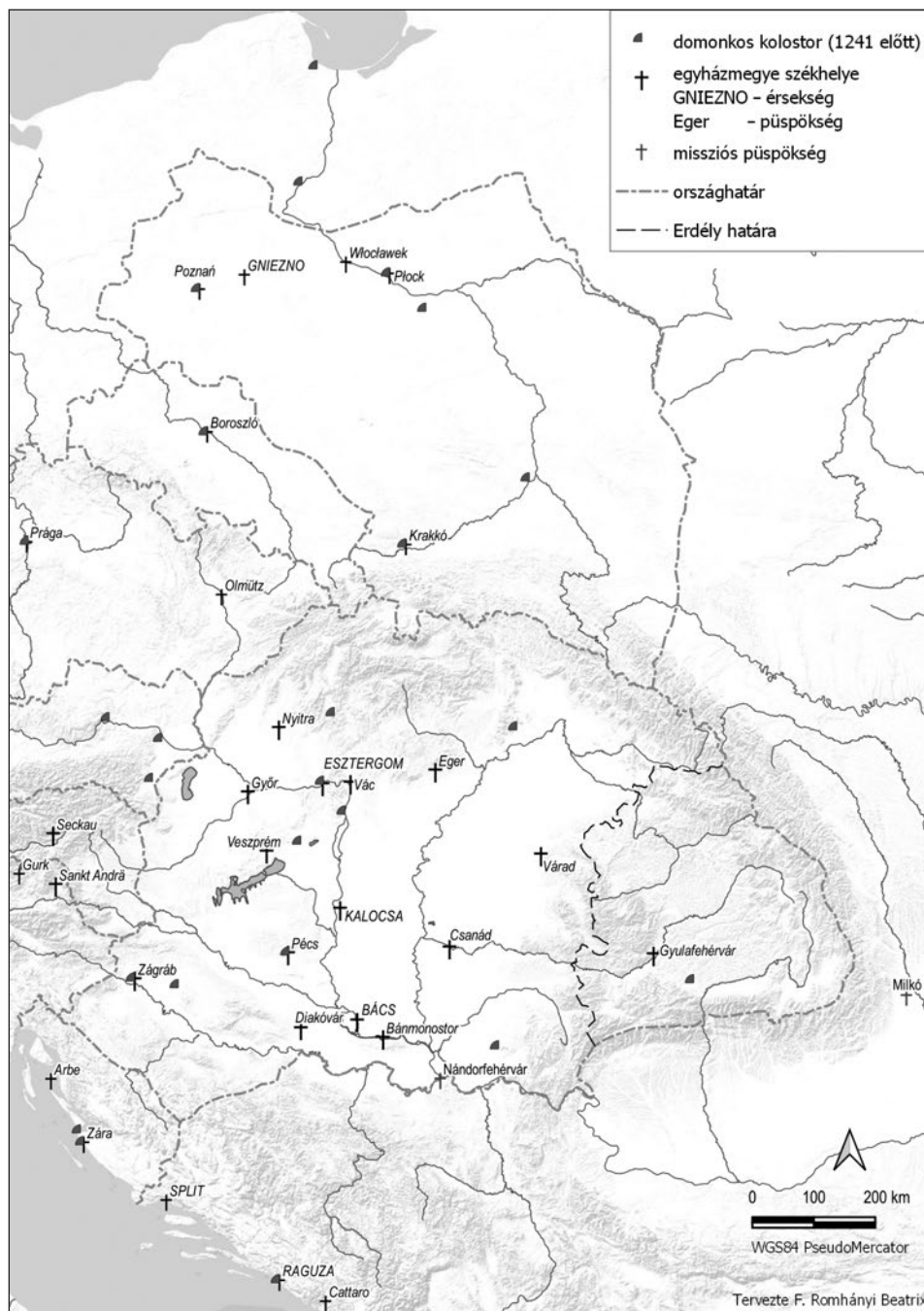
Kulcsszavak: középkori Magyarország; Domonkos-rend; missziók; Balkán

A Domonkos-rend a 13. század elején azzal a céllal jött létre, hogy katolikus hitre térítse a szakadár ortodoxokat és eretnekeket, illetve a keresztény világ határán élő nem keresztény népeket. Ebből a szempontból a nyugati kereszténység határán elhelyezkedő középkori Magyar Királyság ideális terepnek bizonyult, hiszen mindhárom célcsoporttal volt kapcsolata, az uralkodó támogatására a rend biztos számíthatott, sőt, az ország sajátos helyzetéből fakadóan, időszakosan a belső misszióra is szükség volt. Ennek fényében érdemes kicsit alaposabban szemügyre venni a domonkosok missziós tevékenységének kereteit és dinamikáját.

A tatárjárás előtti két évtizedben a domonkosok magyarországi rendtartománya legalább tizenkét férfi és egy domonkos vezetés alatt álló női kolostort számlált. A kolostorok elhelyezkedése utal a szerzetesek kapcsolatrendszerére és céljaira is. A Medium Regni területén Esztergom és Fehérvár mellett nem az akkor már egyre fontosabb királyi székhelynek számító (Ó)Budán, hanem a Duna túlsó partján, Pesten telepedtek meg. Jól kirajzolódnak az Itáliába vezető utak (Pécs, Vasvár, Zágráb, Csázma) mellett a keleti és a balkáni misszió felé bázist jelentő helyszínek (Sárospatak, Érsemlyő, Beszterce, Nagyszében). Utóbbiak a legkorábbi koldulórendi kolostorok Erdélyben, jóval megelőzve a ferenceseket. E két kolostor, valamint az észak-magyarországi Selmechánya kolostora egyúttal azt is jelzi, hogy a domonkosok a missziós célok mellett jó érzékkel választották ki a felemelkedő városias településeket is. Az első női kolostor az a veszprémi zárda volt, amelynek néhány évvel a tatárjárás után Szent Margit is a lakója lett.

Az ország tágabb környezetén végigtekintve tanulságos összkép alakulhat ki. Nemcsak arról van szó, hogy a magyar provincia az első nyolc egyike volt, hanem arról is, hogy ez a rendtartomány a maga tucatnyi kolostorával az egész közép-európai térség legnagyobb Domonkos-rendi hálózata volt. 1241 előtt Ausztriában három (Bécs, Bécsújhely, Krems), Csehországban egy (Prága), Sziléziában egy (Boroszló),

* F. ROMHÁNYI Beatrix (1967), történész, egyetemi tanár, Károli Gáspár Református Egyetem, Medievisztika Tanszék, Történettudományi Intézet, Budapest, t.romhanyi@gmail.com

1. térkép. A Domonkos-rend elterjedése Közép-Európában a tatárjárás előtt

Lengyelországban öt (Krakkó, Płock, Poznań, Sandomierz, Sochaczew), a Német Lovagrend területén pedig két kolostort (Chełmno, Gdańsk)) alapítottak, vagyis ezeken a területeken összesen volt annyi domonkos kolostor, mint a Magyar Királyságban egyedül. És akkor még nem beszéltünk a dalmáciai kolostorokról (Nin, Raguza, Zára), amelyek közül kettő, Nin és Zára ugyancsak a magyar provincia része volt a 13. században. A térképről jól leolvashatók a missziós irányok: a Baltikum, a Balkán és a kun területek.

A magyar domonkos rendtartomány 1221-es alapítása után a szerzetesek szinte azonnal elindultak a határokon túlra. A rendet Magyarországra hozó Pál röviddel megérkezése után már a kun missziót szervezte, s rendtársa, a magyar rendtartomány addigi perjele, Theodorik lett az 1227-ben alapított térítő püspökség első püspöke. A hagyomány szerint mindketten ott is szenvedtek vértanúságot a tatárjáráskor.¹ Ugyancsak magyarországi domonkosok indultak Boszniába téríteni.² A Rómától elszakadni készülő boszniai egyház helyzetének rendezése az 1220-as évektől mind a pápaság, mind a Magyar Királyság számára kiemelten fontossá vált. A területet 1229-től uraló Kálmán herceg az 1230-as években több hadjáratot is vezetett, hogy meghódolásra kényszerítse Ninoslav bánt.³ Ezzel vélhetően egy időben, legkésőbb 1234 februárja előtt került a boszniai püspökség élére a domonkosok első generációjához tartozó Johannes Wildeshausen, más néven Johannes Theutonicus. Ő már 1232 óta Magyarországon tartózkodott mint a rendtartomány perjele, a püspökséget

1 *Fratris Gerardi de Fracheto O. P. Vitae fratrum Ordinis Praedicatorum necnon Cronica Ordinis ab anno MCCIII usque ad MCCLIV.*, Ad fidem codicum manuscriptorum accurate recognovit notis breviter illustravit Fr. Benedictus Maria REICHERT O. P. Volumen unicum. Accedit praefatio R. P. Fr. J. J. BERTHIER. Lovanii 1896 (Monumenta Ordinis Fratrum Praedicatorum Historica I). 305–306.

2 A Petrus Bodrogiensis által 1259 körül írt kiegészítés a rendi krónika függelékeként maradt fenn. Simon TUGWELL: *Notes on the Life of St Dominic*. Archivum Fratrum Praedicatorum 68(1998). 87–92. Szovák Kornél (*A kun misszió helye és szerepe a magyarországi domonkosok korai történeti hagyományában = A Szent Domonkos Rend és a kunok*. Szerk. BARNA Gábor. Szeged, MTA-SZTE Vállási Kultúrakutató Csoport, 2016. 116.) Petrus Bodrogiensist Bodrogolaszi Péterként említi, mivel a krónika írásakor a sárospataki rendházban tartózkodott. Eltekintve attól, hogy a domonkos szerzeteseket az előjárók rendszeresen helyezték át egyik kolostorból a másikba, s így Péter tartózkodási helyéből semmilyen következtetést sem vonhatunk le a származási helyét illetően, maga a névalak sem támogatja Bodrogolaszit. Sokkal valószínűbb, hogy Péter a Duna menti Bodrog szülötte, vagy inkább az ottani domonkos kolostor fogadalmasa volt. A bodrogi kolostort ugyan csak az 1303-as jegyzék említi név szerint, de a településnek az Árpád-korban betöltött szerepe alapján könnyen lehet, hogy már röviddel a tatárjárás után működött.

3 BARABÁS Gábor: *Egész Szlavónia hercege* = FONT Márta–BARABÁS Gábor: *Kálmán (1208–1241). Halics királya – Szlavónia hercege*. Magyar Történelmi Társulat–Kronosz, Bp.–Pécs, 2017. 142–145.

pedig 1237 első feléig töltötte be.⁴ Lemondása után ismét domonkos szerzetes, a magyar származású Pósa lett a boszniai püspök. Végül, de nem utolsósorban az 1230-as években egymást követően három domonkos expedíció indult a keleten maradt magyarok megkeresésére, az első Ottó barát (1231–1234), a második és harmadik pedig a nála lényegesen jobban ismert Julianus barát vezetésével (1235/1236, 1237/1238).⁵

Írott forrásaink tanúságán túl egyes korai rendházak elhelyezkedése (Érsomlyó, Nagyszeben) alapján felvethető a domonkosok szerepvállalása a bolgár és szerb ortodox területeken is. Erre utalhat az érsomlyói kolostor csodatévő Szent Domonkos-ereklyéje is, amely mintegy párba állítható a dubicai, szintén nagyon korai Szent Domonkos-kápolna titulussával,⁶ valamint részben a raguzai kolostor korai alapítása is.

Az első két évtized – és persze a tatárjárást követő évtizedek – lendülete és sikerei mögött a szerzetesek lelkesedésén kívül jól megfogható az erős támogatói kör is, amely különböző motivációtól vezérelve, de egyformán érdekelt volt a latin kereszténység peremén élő pogányok, ortodoxok és eretnekek térítésében. Az egyházi oldalon a pápaság mellett Róbert esztergomi érsek és István zágrábi püspök tűnik fel, a világi oldalon pedig II. András és két fia, a későbbi IV. Béla és Kálmán herceg. Utóbbiak a térítés ügyét meglehetősen nyíltan összekapcsolták a Magyar Királyság hegemóniájának érvényesítésével is, akár Boszniáról, akár Cumaniaról, akár Halicsról volt szó. Részben ebbe az összefüggésbe illik bele az 1254-es, budai generális káptalan is. Egyrészt ez volt az első, amelyet nem Bolognában vagy Párizsban tartottak, hanem a magyar király kifejezett kérésére a „veszélyeztetett végeken”. Másrészt éppen ezekben az években zajlottak a tárgyalások Danyiil halicsi fejedelemmel, azzal a céllal, hogy egy mongolelleses politikai szövetség jöjjön létre, s az alku része volt az is, hogy Danyiil áttér a latin rítusra.⁷

4 Nedim RABIĆ: *Im toten Winkel der Geschichte. Johannes von Wildeshausen als Bischof von Bosnien 1233/34–1237 = Die deutschen Dominikaner und Dominikanerinnen im Mittelalter.* Szerk. Sabine von HEUSINGER et al. de Gruyter, Berlin–Boston, 2016. 53–69. Johannes Theutonicus utóbb, 1241 és 1252 között a rend generális perjele volt.

5 GYÖRFFY György: *Julianus barát és Napkelet fölfedezése.* Szépirodalmi, Bp., 1986.

6 GYÖRKÖS Attila: *A „Méhek könyve” példázatainak magyar vonatkozásai.* Acta Academiae Paedagogicae Agriensis NS: Sectio Historiae 34(2007). 39–48; F. ROMHÁNYI Beatrix: *Kálmán herceg és a pálosok = Ruscia – Hungaria – Europa: Ünnepi kötet Font Márta professzor asszony 70. születésnapjára.* Szerk. BAGI Dániel–BARABÁS Gábor–FEDELES Tamás–KISS Gergely. Kronosz, Pécs, 2022. 529–535.

7 1254-ben már ismertek voltak a ferences Plano Carpini információi a mongolok újabb nyugati hadjáratának tervéről. A domonkos káptalan körüli események is – a kun fejedelem megkeresztelése, István ifjabb király esküvője a kun fejedelem lányával, valamint Margit hercegnő fogadalomtétele a margitszigeti kolostorban – ebben a kontextusban értelmezendők.

A 14–15. századra a rend jellege jelentősen átalakult, a misszió szerepe csökkent és súlypontja is megváltozott.⁸ Az 1300 körül létrehozott *Societas Fratrum Peregrinantium propter Christum inter gentes* nevű missziós provincia főleg a Fekete-tenger térségében tevékenykedett, egy rövid megszakítással (1363–1376) egészen 1453-ig, s főbb kolostorai a genovai kereskedelmi központokban: Caffában (Feodosia, Ukrajna), Perában (Beyoğlu, Törökország) és Trabzonban (Törökország) voltak.⁹ A missziós provincia 1377 után Moldvára is kiterjesztette tevékenységét, miután a szeretvásári (Siret, Románia) kolostort is hozzácsatolták.¹⁰ Ennek alapja az volt, hogy a provincia tagjai 1351 után a keleti területek inkvizítorai is lettek, s V. Orbán pápa rendelkezése értelmében egyik illetékességi területük Ruténia, Moldva és Havasalföld volt. Mivel a terület nagy része lengyel fennhatóság alatt állt, és nyelvi okok miatt a szerzetesek többsége is lengyel volt, a *Societas* Moldvában is lengyel rendi háttérrel működött, de idővel talán egyre erősebb magyar részvétellel. Erre vonatkozóan ugyan nincsenek írott forrásaink, de erre utal, hogy 1456 után a moldvai kolostorokat a magyar provinciához csatolták.¹¹ 1439 után egyébként Moldvában az odamenekült huszita eretnekek térítésére Magyarországról érkező obszerváns ferencesek is működtek, akik szervezetileg az 1448-ban megalakult magyar obszerváns vikária alá tartoztak.¹²

A királyság határától délre és keletre fekvő missziós területek számára a 13. században több püspökséget is alapítottak, amelyek mindegyike magyar érsekek alá tartozott. A kun püspökségből alakult milikói (1227) az esztergomi, a nándorfehérvári (1290)¹³ a kalocsai érsek sufraganeusa lett, s a 14. század közepén a boszniai

8 A „klasszikus” térítőmunka a 16. században került ismét előtérbe, amikor az Újvilág felfedezése után domonkos szerzetesek nagy számban mentek Amerikába. Ennek azonban már nem volt magyar vonatkozása, sőt, a 16. század közepére a magyar provincia már el is enyészett.

9 Raymond-Joseph LOENERTZ: *Les missions dominicaines en Orient au XIVe siècle et la Société des Frères Pérégrinants pour le Christ*. Archivum Fratrum Praedicatorum 2(1932). 1–87.

10 Claudia Florentina DOBRE: *Mendicants in Moldavia: Mission in an Orthodox Land (Thirteenth to Fifteenth Century)*. Aurel Verlag, Daun, 2009. 40–41.

11 Jerzy KŁOCZOWSKI: *Dominicans of the Polish Provinces in the Middle Ages* = Uő: *La Pologne dans l'Eglise médiévale*. Variorum, Norfolk, 1993. 94. A 15. században Moldvába magyar domonkosokat küldtek hithirdetőnek: „frater Nicolaus Iordanis de conventu Cassoviensi et frater Michael de Buda fuerunt deputati praedicatores nationis Moldaviensis sive Terrae Peregrinantium”. Idézi Raymond-Joseph LOENERTZ: *Les missions dominicaines en Orient et la Société des Frères Pérégrinants*. Archivum Fratrum Praedicatorum 4(1934). 45.

12 KARÁCSONYI JÁNOS: *Szt. Ferencz rendjének története Magyarországon 1711-ig*. 1. Bp., 1922. 320–330; GALAMB György: *A Huszita biblia és a ferencesek. Megjegyzések az első magyar bibliafordítás kérdéséhez*. Egyháztörténeti Szemle 10(2009). 2. sz. 3–12.

13 TERNOVÁČZ Bálint: *A nándorfehérvári püspökség története a középkorban* = *Középkortörténeti tanulmányok 10. A X. Medieviztikai PhD-konferencia (Szeged, 2017. június 7–9.) előadásai*. Szerk. SZANKA Brigitta–SZOLNOKI Zoltán–NAGY Zsolt Dezső. Szegedi Középkorász Műhely, Szeged, 2018. 117–131.

(1089e/1234)¹⁴ is végleg átkerült a kalocsai szék alá. E püspöki címeket a 13–14. században rendszeresen viselték koldulórendi szerzetesek, ha nem is mindig domonkosok. Ebben az időszakban a hét ismert milkói püspök közül öt volt szerzetes, s közülük három domonkos. A boszniai püspöki székben 1234 és 1408 között tizennégy személyt ismerünk, akik közül hat volt szerzetes, s ezek többsége, négy fő volt domonkos. A legkésőbb alapított nándorfehérvári püspökségnek a 14. század végéig hat püspöke ismert, s közülük kettő volt szerzetes, egyikük domonkos. Összességében a 13–14. századból ismert 27 püspök csaknem fele, tizenhárom volt koldulórendi szerzetes – többségük, összesen nyolc, domonkos.¹⁵ A 15. században a címzetes püspökök között jóval kevesebb a szerzetes, de a középkor végén a boszniai, illetve a nándorfehérvári püspöki címet három domonkos is viselte. Mindez azt jelzi, hogy bár megváltozott formában, de a rend továbbra is részt vett a Magyar Királyság határain kívüli misszióban, és tevékenységének fókuszában ebben az időszakban leginkább a Balkán volt.¹⁶ Erre utal az is, hogy XI. Benedek pápa 1304-ben a magyar domonkos rendtartományból kért szerzeteseket Albánia katolikus hitre térítésére.¹⁷

<i>milkói püspökök</i>	<i>boszniai püspökök</i>	<i>nándorfehérvári püspökök</i>
1227–1241: Theodorik OP	1234–1237:	1322: András OP
1347–1348: Tamás OESA	Johannes Theutonicus OP	1331–1339: Pál OESA
1353–1357: Bernát OP	1238–1270: Pósa OP	...
1364: Albert OP	1308–1314: Gergely OESA	Címét viselték:
1371–1375: Miklós OESA	...	...
...	1317–1333: Péter OP	1475–1489:
	...	Szegedi Péter OP
	1349–1356:	...
	Szász Peregrin OFM	1506–1512:
	...	Szegedi Bacsa Tamás OP

14 A boszniai püspökséget 1089-ben említik először, majd legközelebb 1203-ban, püspökének halála kapcsán. A püspökség kezdetben a raguzai érsek joghatósága alá tartozott. 1247-ben rövid időre a magyar király kérésére a kalocsai érsekség alá került, véglegesen azonban csak a 14. század közepétől vált a kalocsai érsek sufraganeusává. IV. Béla 1239-ben adományozta a diakóvári uradalmat a boszniai püspökségnek, s Pósa püspök ezután nem sokkal áttette székhelyét Diakóvárra. A püspökség történetét feldolgozta TERNOVÁ CZ Bálint: *A szerémi és a boszniai latin püspökségek története a középkori Magyar Királyságban*. PhD-disszertáció. ELTE, 2019. 81–151.

15 Nem tartozik szorosan a témához, de elgondolkodtató, hogy a fennmaradó öt fő közül négy Ágoston-rendi remete volt, s csak egy püspök volt ferences.

16 Ebben a kontextusban is érdekes lehet, hogy az *Anonymi Descriptio Europae orientalis* vélhetően domonkos szerzője mennyire részletesen foglalkozik a Magyar Királysággal is.

17 Robert ELSIE: *Albania in the 'Anonymi Descriptio Europae Orientalis' (1308 A.D.)*. Zeitschrift für Balkanologie 26(1990). 1. sz. 24–29.

<i>milközi püspökök</i>	<i>boszniai püspökök</i>	<i>nándorfehérvári püspökök</i>
	1376: Domonkos OP ... 1493: Polnar Gábor OP ...	

*A missziós püspökségeket betöltő vagy azok címét viselő koldulórendi szerzetesek
a 13–15. században*

A misszió feltételei a terjeszkedő Oszmán Birodalom miatt a 14. század végétől jelentősen romlottak. Egyházi szempontból azonban fontosabb, hogy az 1440-es firenzei unió után a célok megváltoztak: a korábbi célcsoportok közül kikerültek az ortodoxok, de legalábbis változott a státuszuk. Az unió következménye azonban a jelek szerint eltérő volt a misszióban leginkább érdekelt két szerzetesközösség, az obszerváns ferencesek és a domonkosok számára. Az előbbieket rövid időn belül kiszorították a Magyar Királyság területén lévő ortodox közösségek lelkipásztori ellátásából. 1478-ra a Temesközben lévő bolgár őrség szinte összes kolostorának a feladására kényszerültek, a század végére maga az őrség is megszűnt. A 15. század első felében még öt kolostorból ekkorra csak kettő, Cseri és Karánsebes maradt, előbbi azonban hamarosan szintén megszűnt, és a 16. századot már csak a karánsebesi kolostor érte meg.¹⁸ A veszteségeket alig pótolta, hogy a csanádi püspök székvárosában 1493-ban az obszervánsok vették át a korábbi bencés apátságot. Erdélyben a 15. század második felében alapított obszerváns kolostorok (Medgyes, Fehéregyháza, Csíksomlyó) jól láthatóan Moldvát és az ottani huszitákat célozták, elkerülve a dél-erdélyi ortodox népséget. Eközben a 16. század elején a brassói alapítási kísérlet sikertelen maradt, annak ellenére, hogy viszonylag közel esett a Kárpátok túloldalán települt tárgoviștei obszerváns kolostorhoz. Az is elgondolkodtató, hogy a püspöki székhelyen, Gyulafehérvárott nem volt ferences kolostor, a középkor végén így Veszprém mellett ez volt az egyetlen püspöki székhely, ahol nem voltak ferencesek, miközben a városban és közvetlen környékén összesen három domonkos kolostor működött (a püspöki székhely mellett Alvincen és Szászsebesen).¹⁹ Ebben a közegben az egyetlen obszerváns kolostor a vajdahunyadi volt, ez azonban a Hunyadi-család „belügyének” tekinthető.

18 F. ROMHÁNYI Beatrix: *Kolostorhálózat – településhálózat – népesség. A középkori Magyar Királyság demográfiai helyzetének változásaihoz*. Történelmi Szemle 57(2015). 26. Az egyes kolostorokra vonatkozóan lásd F. ROMHÁNYI Beatrix: *Kolostorok és társaskáptalanok a középkori Magyarországon*. Pytheas, Bp., 2000. passim.

19 Ez annál is különösebb, mivel a kisebb eltartó képességű püspöki városokban, mint Csanád, Nyitra vagy Eger éppen a domonkosok szoktak hiányozni. Igaz, Veszprémben a 15. század végén a domonkosok telepedtek meg, ennek oka azonban az ottani domonkos apácakolostor átvétele volt, s a város környékén más koldulórendi kolostort nem is találunk. Vö.

Ezzel szemben a domonkosok továbbra is megőrizték súlyukat a déli határvidéken, mind a Temesközben (Temesvár, ahonnan a jelek szerint távozní kényszerültek), mind Erdélyben (a fentebb említett kolostorokon kívül Brassó, Nagyszeben, Segesvár – a nyolc erdélyi kolostor közül hat), s a havasalföldi kapcsolatokat régészeti leletek is igazolni látszanak.²⁰

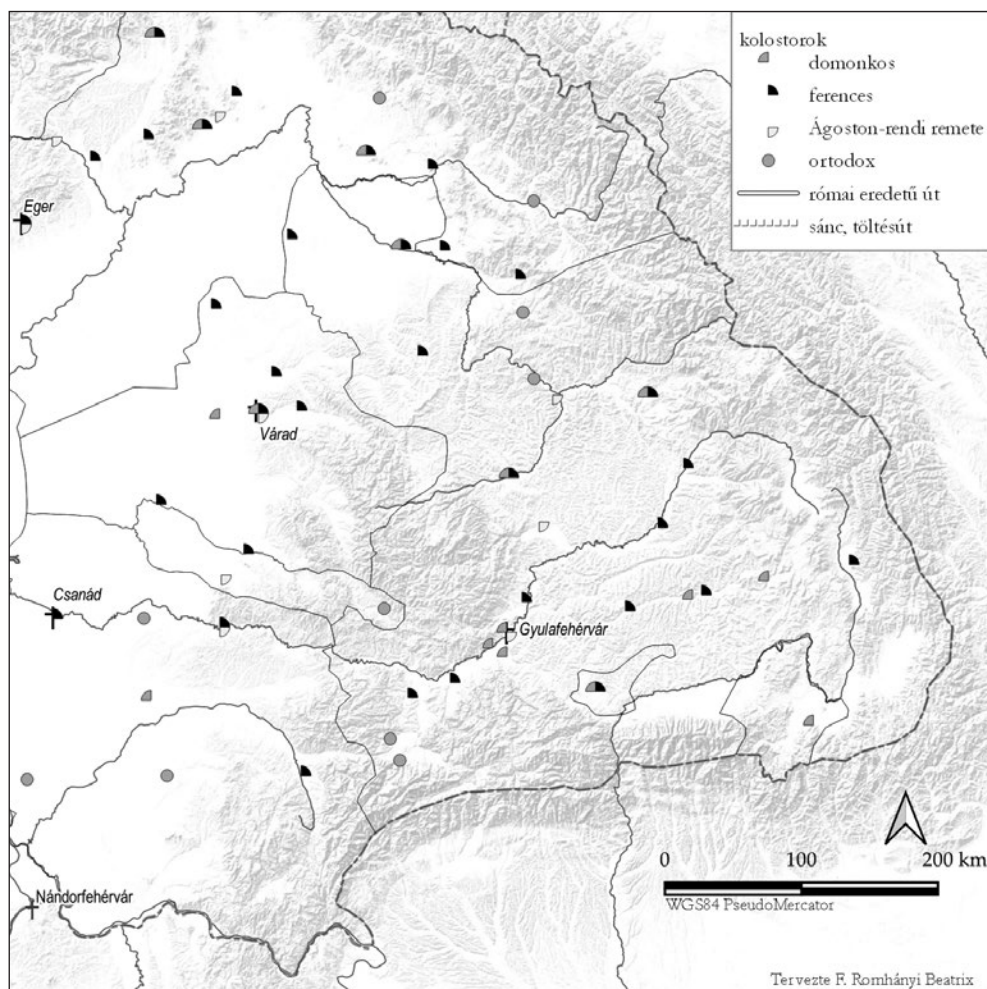
Összefoglalva, bár a források száma igen korlátozott (mondhatni, kevés), nagy vonalakban mégis felvázolható a domonkosok magyar rendtartományának részvétele a latin kereszténységen kívüli térítésekben. Missziós szempontból egyértelműen a 13. század volt a „fénykor”, amiben ugyanúgy szerepet játszott az első generációk lelkesedése és az erős egyházi háttér, mint a politikai céloktól nem mentes uralkodói támogatás. A 14. században a keretek megváltoztak: a kelet-európai területeken a *Societas Fratrum Peregrinantium* tagjai vették kézbe a térítés ügyét, részben a genovai kereskedőtelepek, részben a megerősödő Lengyel Királyság támogatásával. Ebben az időben a magyar provincia a balkáni területeken folytatott missziós tevékenységet, bár ennek intenzitása elmaradt a megelőző században tapasztalttól. Számunkra ez leginkább a Domonkos-rendi püspökökön és XI. Benedek pápa 1304-ben írt levelén keresztül ragadható meg. A következő évszázad nagy kihívása a felemelkedő Osmán Birodalom volt. A törökellenes küzdelemnek és az új kereszties eszmének nem a domonkosok, hanem az obszerváns ferencesek voltak a fő szószólói, ők prédikáltak erről Európa-szerte, és a hadakkal is ők mentek tábori papként.²¹ Emellett az inkvizíció és a huszita eretnakség elleni harc is a ferencesek feladata lett. Ezzel szemben több jel mutat arra, hogy a firenzei uniót követően a domonkosok kevésbé voltak konfrontatívák az ortodox népességgel szemben, s ha nem is erősödtek, de nem is szorultak vissza az ország déli, délkeleti részének demográfiai szempontból erősen átalakult vidékein, sőt, vannak arra utaló jelek, hogy a balkáni kapcsolatok is megmaradtak. Nem volt tehát teljesen véletlen, hogy a krónikaíró Petrus Bodrogiensis a domonkosok balkáni szerepvállalását hangsúlyozta, és a 13. század első felének nagy keleti missziós útjai, Ottó és Julianus utazásai kikoptak a köztudatból. A magyaror-

ZÁGORHIDI CZIGÁNY Balázs: *A veszprémi Szent Katalin domonkos kolostor a késő középkorban = Capella reginalis. A veszprémi püspökség a középkorban*. Szerk. KARLINSZKY Balázs. Veszprémi Főegyházmegyei Könyvtár és Levéltár, Veszprém, 2021. 201–226.

20 Adrian Andrei RUSU: *Gotik și Renaștere la Vințu de Jos. Gotik und Renaissance im Unter-Winz*. Cluj-Napoca–Satu Mare, 1998.

21 Norman HOUSLEY: *Giovanni da Capistrano and the Crusade of 1456 = Crusading in the Fifteenth Century. Message and Impact*. Ed. Norman HOUSLEY. Palgrave Macmillan, London, 2004. 94–115; F. Romhányi Beatrix: *Az obszerváns ferencesek és a Délvidék védelme = Európa védelmében: Kapisztrán Szent János és a nándorfehérvári diadal emlékezete*. Szerk. KÁLMÁN Peregrin–VESZPRÉMY László. HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum–Line Design, Bp., 2013. 15–23.

szági domonkosok a Boszniától Moldváig húzódó, a Magyar Királyság számára politikai szempontból is kiemelten fontos területen találták meg hosszú távú feladatukat, s ennek változó keretek között a középkor végéig eleget is tettek.

2. térkép. Domonkos, ferences és ortodox kolostorok a Magyar Királyság délkeleti részén a 15. században

FROM THE CUMAN BISHOPRIC TO THE UNION OF FLORENCE, OR THE CHANGING FRAMEWORK OF THE DOMINICAN MISSION

Keywords: *Medieval Hungary; Dominican Order; missions; Balkan*

The Dominican Order was founded in the early thirteenth century to convert to Catholicism the schismatic Orthodox and heretics, as well as non-Christian peoples living on the frontiers of the Christian world. From this point of view, the medieval Kingdom of Hungary, situated on the frontier of Western Christianity, proved to be an ideal setting, as it had contacts to all three target groups. Although the number of sources is very limited, it is possible to outline in broad terms the involvement of the Hungarian Dominicans in missionary enterprises outside Latin Christianity. From that point of view, the thirteenth century, especially the first half of it, when Hungarian friars went as far as the Urals foreland, was clearly the 'golden age', in which the enthusiasm of the first generations played a role. However, the Dominicans in Hungary found their long-term mission in the area reaching from Bosnia to Moldavia, an area of great political importance for the Kingdom of Hungary, and they fulfilled it under changing circumstances until the end of the Middle Ages.

DE LA EPISCOPIA CUMANIEI LA UNIUNEA DE LA FLORENȚA, ORI CADRUL SCHIMBĂTOR AL MISIUNII ORDINULUI DOMINICAN

Cuvinte-cheie: *Ungaria medievală; Ordinul dominican; misiune; Balcani*

Ordinul dominican a fost fondat la începutul secolului al XIII-lea cu scopul de a converti la catolicism schismaticii ortodocși, ereticii și popoarele necreștine care au trăit la hotarele lumii creștine occidentale. Din acest punct de vedere Regatul Ungariei medievale, aflat la frontiera creștinătății occidentale, s-a dovedit un teren ideal deoarece a fost în contact direct cu toate cele trei grupuri vizate. În ciuda numărului limitat al izvoarelor, se poate contura – evident în termeni mai largi – modul implicării fraților dominicani din Ungaria în misiunile din afara lumii creștine. Din acest punct de vedere secolul al XIII-lea, în special prima lui jumătate, când călugării maghiari au ajuns până la promontoriile Munților Urali, a constituit în mod evident „epoca de aur”, în care entuziasmul primei generații a jucat un rol hotărâtor. Cu toate acestea pe termen lung frații dominicani din Ungaria și-au găsit menirea în misiuni din teritoriile dintre Bosnia și Moldova, un teritoriu cu o importanță politică aparte pentru Regatul Ungariei, și au și îndeplinit această misiune, între circumstanțe schimbătoare, până la sfârșitul Evului Mediu.